

פרשת יתרו:

פרשת יתרו מתחילה עם הגיעו של יתרו למחנה ישראל, ולאחר מכן אנו לומדים על קבלת עצתו של יתרו.

התנאים נחלקו האם פרשת ביאתו של יתרו ממוקמת במקומה הכרונולוגי, והיא אכן הייתה טרם מתן התורה, או שאין מוקדם ומאוחר בתורה ופרשה זו שהייתה אחרי מתן התורה, הובאה כאן למרות שאין זה מקומה, נראה פשוט שעצתו של יתרו הייתה לאחר מתן תורה, כדברי רש"י (פסוק יג), שהרי רק אחר מתן תורה משה רבינו צריך להורות וללמד לעם ישראל את התורה.

לכל השיטות יש מקום לשאול, מדוע התורה מביאה את פרשת יתרו כהקדמה למתן תורה?

וננסה לענות על שלוש תשובות שלענ"ד חשובות מאד מאד לחיינו:

ההסבר הראשון, הוא הסברו של הרב עמיטל זצ"ל, לעיתים ניתן לחשוב שאחרי שזכינו לתורה, אין יותר מקום למחשבה אישית, אין מקום ליוזמות ולמחשבה עצמית, כל שכן בדברים שציוותה התורה העשייה צריכה להיות מתוך הציווי ולא מתוך הרצון העצמי, אך פרשת יתרו, במקום ששמה אותה התורה מלמדת אותנו הפוך.

וכך כותב הרב עמיטל:

"ר' ישמעאל אומר: כל 'אם' ו'אם' שבתורה רשות, חוץ מג': 'ואם מזבח אבנים תעשה לי'... וכן 'אם כסף תלוה'... וכן 'ואם תקריב מנחת בכורים'..."

המהר"ל ב'גור אריה' על אתר מקשה: אם פסוקים אלו מדברים על מצוות שהן חובה, מדוע הם מנוסחים בלשון של "אם"? המהר"ל מסביר, שהתורה רצתה לומר בכך, שמדובר בפעולות כל כך מובנות מאליהן, שהיינו צריכים לבצע אותן גם אילו התורה לא הייתה מצווה עליהן. אדם צריך להבין לבד, שאם יש עניים צריכים להלוות להם כסף. אדם אמור להגיע לבד לתחושה שעליו לבנות מזבח לקב"ה ולהקריב עליו קרבנות, וכן לחוש צורך להביא לקב"ה מנחה מראשית היבול כהכרת תודה.

יש החושבים, שלאחר שניתנה התורה, יש לקיים את כל המצוות בתחושה שאנו עושים אותן משום שכך אנו מצווים. אנשים מאבדים לפעמים את התחושה הטבעית, שיש דברים שפשוט וברור שיש לעשותם, ואין אנו זקוקים לציווי התורה לשם כך. התורה נוקטת בלשון "אם", כדי לומר שאין לקיים דברים אלו בתור גזירת מלך בלבד, אלא יש לעשותם מתוך הזדהות פנימית.

רעיון דומה עולה ממקומות אחרים, שבהם דיברה התורה על הנהגות טובות שונות קודם מתן תורה: "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", גם לגבי הפסוק "שם שם לו חק ומשפט" מסביר הרמב"ן, שלא מדובר במצוות אלא בהנהגות. ישנם דברים שיש לעשותם גם בלא ציווי מפורש של התורה.

ניתן אפוא לומר, שהתורה הקדימה את פרשת מינוי השופטים למעמד הר סיני, כדי להדגיש שיש הנהגות ומשפטים שיש לקיים בלי קשר למתן תורה.

ההסבר השני, בהמשך להסברו של הרב עמיטל, התורה רוצה ללמדנו שדרך ארץ קדמה לתורה, לפני שאדם בא ללמוד תורה הוא חייב ליישר את דרכו כי אחרת הוא לא יכול לקלוט את התורה, אם לאדם אין גישה ישרה, ענווה ומידות ישרות - הקליטה של התורה מסוכנת, היא יכולה להביא לתוצאות לא טובות. "יערף כמטר לקחי תזל כטל אמת", התורה היא כמו גשם - אם גשם יורד על קוצים גדלים קוצים, אם הגשם יורד על עצים שיש בהם רעל העצים הללו מגדלים רעל, אך אם הגשם יורד על עצי פרי גדלים פירות. המקבל צריך להיות טוב, ואז השפע שיורד לעולם הופך להיות טוב. "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות", התורה היא סם, "ושמרתם" - סם הוא תמים, כביכול. אם התורה מגיעה למקום טוב, מוכן ומתוקן היא מרוממת אותו מעלה מעלה.

ההסבר השלישי, הוא הסבר אהוב על"י מאד, מה שאנו רואים מפרשת יתרו היא חשיבות ההקשבה, היכולת להיות קשוב, כדי להקשיב צריך לרצות לשמוע, וצריך ענווה ופתיחות, להקשיב זה לא רק לשמוע, אלא לשמוע ושהשמיעה הזאת תחולל בתוכך שינוי, ואתה תקח את ההתחוללות הזאת ותשנה את סדרי חייך, את מעשיך, את דרכך.

בפרשת יתרו יש שני שומעים, השומע הראשון הוא יתרו, 'וישמע יתרו', חז"ל אומרים מה שמועה שמע ובא, ונחלקו התנאים האם שמע את קריעת ים סוף, מלחמת עמלק או מתן תורה.

מן הסתם לא היה בעולם מי שלא שמע, כולם שמעו אבל רק יתרו לא סתם שמע, הוא הקשיב והאזין, וההקשבה הזאת חוללה בו שינוי, והוא עזב את מקומו וארצו, את מעמדו וכבודו, והגיע למדבר.

אבל יש כאן עוד הקשבה, קשה לא פחות, ההקשבה של משה רבנו ליתרו, משה רבנו, הענק שבענקים, האיש שלא היה כמוהו ולא יהיה כמוהו, האיש שהנהיג את הוצאת בני ישראל ממצרים, האיש שעלה למרום וקיבל את התורה, מקשיב ליתרו, הגוי, שמגיע מבחוץ, ננסה להקשיב לפסוקים:

"וישמע משה לקול חותנו, ויעש כל אשר אמר"

ההכנה החשובה ביותר לקבלת התורה היא לדעת לשמוע, להקשיב ולהאזין, כדי שהתורה תחולל שינוי בחיינו אנחנו חייבים לדעת להקשיב.

זוהי החכמה האמיתית, יכולת ההקשבה, איזוהא חכם הלומד מכל אדם.

קשה מאד להבין כמה חשובה ההקשבה, אולי אם נקשיב היטב למילותיו הידועות והנפלאות של שמואל לשאול נבין זאת יותר:

"ויאמר שמואל: החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים!"

שלמה המלך החכם מכל אדם הבין שהדבר החשוב ביותר הוא להקשיב, ושהקב"ה שואלו מה הוא מבקש, הדבר היחיד שהוא מבקש הוא לב שומע:

"בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלוקים שאל מה אתן לך?, ויאמר שלמה אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה וביושרת לבב עמך ותשמר לו את החסד הגדול הזה ותתן לו בן ישב על כסאו כיום הזה, ועתה ה' אלוקי אתה המלכת את עבדך תחת דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא, ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם רב אשר לא ימנה ולא יספר מרב, ונתת לעבדך **לב שומע** לשפט את עמך להבין בין טוב לרע כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה, וייתב הדבר בעיני אדני כי שאל שלמה את הדבר הזה"

גם חכמי אומות העולם הבינו את הערך האדיר של ההקשבה, ודווקא בפרשת יתרו נביא מעט מדבריהם:

- "לדעת להקשיב זו אמנות" ~ אפיקטטוס
- "מי שמדבר זורע, ומי שמקשיב קוצר" ~ פיתגורס
- "תחילתם של החיים הטובים היא להקשיב" ~ פלוטארכוס
- "צריך להקשיב כדי לפעול בתבונה" ~ סופוקלס
- "אל תראה - תסתכל. אל תשמע - תקשיב" ~ לי צ'ילד
- "להקשיב היא עדיין הטובה שבדרכים כדי להבין" ~ פייר בומרשה
- "אין בנמצא חירשים יותר מאלה שאינם רוצים להקשיב" ~ מולייר
- "הקשבה היא הכלי הטוב ביותר להפחית חרדה ולקרב בין אנשים" ~ דיאנה מושו המילטון
- "צריך להיות אדם גדול כדי להקשיב היטב לזולת" ~ קלווין קוליידג'
- "למדתי הרבה בהקשיבי בתשומת לב. רוב בני האדם אינם מקשיבים לעולם" ~ ארנסט המינגווי
- "כדי לדבר היטב דרושה השראה; כדי להקשיב היטב דרושה תבונה." ~ אנדרה ז'יד
- "כשאתה מדבר, אתה רק חוזר על מה שאתה כבר יודע. אך כשאתה מקשיב, אתה עשוי ללמוד משהו חדש." ~ טנזין ג'אטסו

יהי רצון שנדע להקשיב, לדבר ה' המדבר אלינו מתוך המציאות, מתוך התורה, מתוך האנשים שסביבנו ומתוך ליבנו!